

עם הענקת פרס „מדיסיס” לדוד שחר

מאת בני ציפר

חסר לו העידון של פרוסט. ברוך קורצווייל קרא לציירתו (ה) מוקדמת בלבד) של דוד שחר „גיי” שושפ להעמקת המימד האפיי” וכי כלל סיג את התלהבותו מניסיונות אלה. האם דוד שחר „התפתח” מאז, והאם הסתעפותו בכמה וברוחב שינתה את כתיבתו? אינני סבור כך, ודומה שההסתייגות, בישראל, מן האפיקה של דוד שחר נותרה ב” עינה — למרות הכתרים שמעטירים עליו בצרפת: האם הסיבה לכך סזי ציולוגית בלבד, והאם אין זה תמוה שהאיש המשמש שגרירה של ירושלים (אם כי המנדטורית) בצרפת, אינו זוכה לאותה תהילה בביתו?

של כסנופוביה לאומית ושל תרבויות לאומיות, ואשר קיוו כי ייהפך לסמלה של מדינת ישראל: רק מעטים כאן מכירים את המסות הנגליות שכתב המשורר הגדול שארל פאגני לכבוד תקומתה של מדינת ישראל, אך דא עקא: מדינת ישראל שלו אידיאלית אף יותר מזו של הרצל — היא התגלמות לאומית של השליחות המוסרית המוטלת על עם הבחירה, וכידוע, מדינת ישראל לא התפתחה בכיוון זה כלל ועיקר.

אכזוטיקה בכל מחיר

ישראל — משמע קוסמופוליטיות, משמע ישראלית שאינה במציאות: וכלום אין כתביו של

ענקת הפרס הספרותי הצרפתי „מדיסיס” לדוד שחר, על התרגום לצרפתית של ספרו „יום הרוז” נת” מאירה היבט סוציולוגי נוסף של הקשר ההדוק — אולי הפרוורטי — בין שתי תרבויות שלכאורה אין, ולא היו, ביניהן נקודות מגע. הספר רית הצרפתית לא השפיעה אלא השפעה שולית ועקיפה על התרבות הצרפתית שאול ברובו מן ההתייחסות של תרבויות אחרות — כגון הרנסאנס, או האנגלו-סאקסית — אל ה”צרפתיות” כפי שזו נתפסה על ידיהם במאה ה-19: משמע כסמל של רכרוכות, דקאדנס ועידון במובנו המושחת, המתרגמות הקלאסיות של שירה צרפתית לעברית, כגון לאה גולדברג והמשוררת רחל, תרגמו אותה מן הרוסית, או ברוח-הרוסית, ות”גום ישיר מצרפתית היא תופעה חדשה-יהסית בישראל (ודי לבחון את ההבדלים בין תרגומי „האדום והשחור” לטנדל של א. א. קבק — ושל יהושע קנז).

הקשר התרבותי מצדו השני — כלומר הנהיה של התרבות הצרפתית אחרי התרבות היהודית והעברית, הוא מעניין, עמוק ומאירי-ימים הרבה יותר, ואפשר לשער — גם אותנטי יותר, העניין בלשון העברית החל צומח בצרפת עם צמיחתה של הרומנטיקה, ושנים רבות היה מקובל לחשוב שהעברית היא ה”שפה הקדומה והבסיסית ביותר, ו” שממנה נגזרו השפות כולן, אין, כי מובן, שחר לאווילות זו, אך הדעה הקדומה הזאת, על העם היהודי כי מייצגו האחרון של עולם ראשוני מיסטי, ושבשפתו, נברא העולם”, נפוצה להדהים בספרות של המאה ה-19 בצרפת, ומשכה, למשל, סופר כריאר דה גרוואל, וחוקרים כ” רנאן ללמוד עברית ו...קבלה. (כול-מוס, ה”קבלה” לא פסק בצרפת עם מות הרומנטיקה, אלא עבר בירושה אל הסוריאליסטים, והוא מעורר עניין רב — אקדמי ופופולרי — עד ימינו). אין צריך לומר שהידע ב”קבלה” שקיבלו כל אלה היה שטחי למדי, והתרכז בעיקר בצדדים האכזזטיים והציוריים של מיסטיקה זו, אך דומה שאחד מגורמי ההצלחה הבלתי-רגילה של דוד שחר בצרפת מעוגן באותה כמהיה — מיסטיקה כשלעצמה — אל האכזזטיקה, ואל הניחוח של המיסטיקה היהודית, מ” עוותים ובלתי-אותנטיים ככל שיהיו. הצרפתים אינם אוהבים אולי את מדינת ישראל, אך מאוהבים-עד” כד”פרורסיה ב”ישראל” — אותה מושג אידיאלי שמשוררים כשארל פאגני ופול קלודל שרו אותו בשי” ריהם והיללו אותו במסותיהם. „יש” ראל” אידיאליסטי זה אין הם מזהים אותו עם מדינת ישראל דווקא; „יש” ראל” הוא לגביהם הסמל של ה”קוסמופוליטיות שאבדה להם, בעידן

דוד שחר: „גישושים” להעמקת המימד האפיי”

את התשובות דומה שיש להפש” כתביו של שחר עצמו, הפונים (בי” עיקר מדובר על הטרילוגיה „היכל הכלים השבורים”) יותר ויותר לתי” אור של אווירה-ירושלמית, הנכפית, לעתים באילוץ, על קטעי-הסיפור המרכיבים את הרומאנים שלו. אם ייתווה של הטרילוגיה הוא באגלו” מרציה הרבלאוואנית של דמויות, סיי פורים ותיאורים שאינם ניתנים לאלי חוי (חוסר השלמות וחוסר המופיות הוא ממאפייניו של האפוס), הרי ש” האיתו” המלאכותי שנוקט דוד שחר, בכך שהוא עוטף את ירושלים בנייר” צלופן של „אווירה”, אינו אלא פוגם — אך אולי עולה בקנה אחד עם אותה אכזזטיקה שהתרבות הצרפ” תית מבקשת למצוא בכל מחיר ב” תרבות הישראלית.

דוד שחר נפנסים ל”רוריקה” זו? ירושלים, זו הגיבורה הראשית ב” רומאנים שלו, היא עיר בין-לאומית, על-לאומית, כעין וינה-הקיסרית שבמזרח; „יום הרוזנת” בעצמו הוא סיפורה של אידוליה רב-לאומית ב” רגעיה האחרונים, לפני פרוץ מאר” רעות 1936. כמו באופרטה מסחררת של אופנבך, מלאה בהמה (כאן, ירושלים של שחר) מלכים, רוזנים, דוכסים ואפיפיורים — אמיתיים ומ” דומים, שלא ברור מה מעשיהם; כמו בתיאטרון בובות מסובך ש” מנהלו נטשו, מניה שחר לכל דמות ודמות, שעיצב כמו באקראי, לדבר ולספר כאוות נפשה. אגלומרציה ע”-בלידי זו של דמויות מדברות היא טכניקה צרפתית מובהקת, ומ” כתיבה זו אין ספק ששחר הושפע מ” סופרים צרפתים, כגון פרוסט ואל” בר כהן, ואולי אף מסגנונו של ראבלה; ובצרפת אף הירבו לכנות את דוד שחר, „פרוסט מוכחי”, אם כי